

РАДА БЕЗПЕКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ЯК ІНСТИТУЦІЯ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

Л. В. Новікова,

к.ю.н., доцент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

mpdepartment@ukr.net

Стаття присвячена висвітленню основних напрямів діяльності Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй в частині протидії тероризму. Автором підкреслюється небезпека, яку становить міжнародна терористична загроза для прогресивного людства. Акцентується увага на тому, що Організація Об'єднаних Націй виступає в сучасному світі найпотужнішим у політичному відношенні суб'єктом координації зусиль світової спільноти з протидії тероризму. Виходячи з цього, доводиться теза про те, що втілення антитерористичної політики Радою Безпеки є важливою складовою формування основ спільної міжнародної політики людства в частині підтримання миру та безпеки. Наголошується, що зміст контртерористичної діяльності Ради Безпеки відповідає потребам прогресивного розвитку людства з урахуванням глобальної економічної і військово-політичної кон'юнктури держав і їх об'єднань.

Ключові слова: Організація Об'єднаних Націй, Рада Безпеки, тероризм, світова безпека, контртерористична діяльність, Контртерористичний комітет, «Комітет 1540», міжнародний контроль.

СОВЕТ БЕЗОПАСНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ КАК ИНСТИТУЦИЯ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ МЕЖДУНАРОДНОМУ ТЕРРОРИЗМУ

Статья посвящена изложению основных направлений деятельности Совета Безопасности Организации Объединенных Наций в части противодействия терроризму. Автором подчеркивается опасность, которую таит в себе международная террористическая угроза для прогрессивного человечества. Акцентируется внимание на том, что Организация Объединенных Наций выступает в современном мире наиболее сильным в политическом отношении субъектом координации усилий мирового сообщества по противодействию терроризму. Исходя из этого, доказывается тезис о том, что воплощение антитеррористической политики Советом Безопасности является важной составляющей формирования основ общей международной политики человечества в части поддержания мира и безопасности. Отмечается, что содержание контртеррористической деятельности Совета Безопасности отвечает потребностям прогрессивного развития человечества с учетом глобальной экономической и военно-политической конъюнктуры государств и их объединений.

Ключевые слова: Организация Объединенных Наций, Совет Безопасности, международный терроризм, мировая безопасность, контртеррористическая деятельность, Контртеррористический Комитет, «Комитет 1540», международный контроль.

THE UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL AS A COUNTERACTION FOR INTERNATIONAL TERRORISM

The article represents main activities of the United Nations Security Council in terms of counter-terrorism. The author emphasizes the danger posed by international terrorist threat to progressive humanity. The research shows that the UN is the most powerful subject in the political sense which coordinates efforts of the international community against terrorism. According to this fact the implementation of the Security Council anti-terrorist policy is an important component to form the foundations of the common foreign policy within the peacekeeping and security framework. The Security Council counter-terrorism activity meets the needs of the progressive development of mankind based on the global economic, military and political conjuncture of states and their associations.

Key words: United Nations, Security Council, international terrorism, global security, counter-terrorism, Counter-Terrorism Committee, «1540 Committee», the international control.

Розвиток людства завжди супроводжувався багатьма суперечливими процесами. Протягом багатьох століть прогрес у одній сфері життя суспільства супроводжувався регресом в іншій, коли успіхи в одній галузі господарства чи соціального розвитку об'єктивно породжували протилежні явища в іншій. У соціально-політичній і правовій площині своєрідною реакцією деструктивних політичних сил на розвиток і утвердження інститутів демократії і прав людини став тероризм. Якщо в середині ХХ ст. тероризм вважався локальним явищем, то вже до початку третього тисячоліття він охопив більшу частину світу. Наразі на планеті не залишилося континенту, куди не проник руйнівний потенціал тероризму.

Сформувалася ситуація, коли терористичні угруповання розповсюдили свою діяльність на кілька держав у різних частинах і регіонах світу, що надало терористичним проявам міжнародного характеру.

Сучасний тероризм представляє особливу небезпеку у зв'язку з тим, що загрожує міжнародному правопорядку і міждержавним відносинам. Будь-яка акція тероризму, як справедливо зазначає В. А. Ліпкан, має насильницьку, політичну основу [1, с. 590]. Терористичні прояви зачіпають інтереси декількох (як мінімум двох) держав і для припинення або попередження таких акцій необхідно широке міждержавне співробітництво. Експерти по-різному оцінюють мотиви терористів, проте одногосло-

сходяться у тому, що основними цілями тероризму є дезорганізація державного управління, нанесення економічного і політичного збитку, дестабілізація, які повинні спонукати уряди до зміни політики [2, с. 39]. Саме тому, на думку одного з найбільш відомих американських експертів у сфері протидії тероризму Брайяна Дженкінса, міжнародний тероризм є загрозою номер 1 для національної безпеки багатьох країн світу [3].

Логічною реакцією світової прогресивної спільноти на активізацію міжнародної терористичної загрози стало визнання на рівні Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) потреби у формуванні спеціалізованих антитерористичних інституцій у своєму складі, а також створенні всеосяжної, універсальної контртерористичної стратегії. Починаючи з 2004 р., у контексті аналізу сучасних погроз і викликів людству, швидкі темпи розповсюдження тероризму у світі та зростання кількості жертв терористичних актів змушує спеціалістів ООН формувати загальнопланетарну антитерористичну систему на базі власних раніше створених структур. Після тривалих політичних консультацій на міжнародному політичному рівні було прийнято рішення скоординувати світові зусилля з протидії терористичній загрози у межах діяльності Ради Безпеки ООН (далі – РБ ООН).

З огляду на викладене, актуальним завданням науки міжнародного права є висвітлення антитерористичного потенціалу ООН. Відповідно, метою статті є висвітлення основних напрямів контртерористичної діяльності РБ ООН як вищої міжнародної інституції протидії тероризму. В основу статті закладено базові положення низки актів міжнародного права ООН у секторі протидії терористичній загрози, аналітичний матеріал з означеної проблематики, а також певні наукові напрацювання з означених питань таких науковців, як В. А. Ліпкан, О. В. Задорожній, В. Ф. Антипенко, В. І. Муравйова та інших дослідників.

Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (далі – РБ ООН) у структурі ООН є особливим постійно діючим органом, який формує основи спільної міжнародної політики людства в частині підтримання миру та безпеки, а також в досягненні інших гуманітарних цілей міжнародної спільноти. Саме важливістю цього завдання обумовлюється те, що на відміну від інших органів ООН, РБ має право приймати рішення, які відповідно до ст. 25 Статуту ООН обов'язкові для виконання всіма членами ООН [4].

З організаційно-функціональної точки зору, діяльність РБ ООН не розрахована на цілеспрямовану протидію тероризму у всіх його проявах. Основне завдання РБ полягає, як зазначає В. Г. Буткевич, у вжитті заходів, спрямованих на поліпшення кризової ситуації [5, с. 136]. Антитерористична складова функціонування РБ ООН є складовим елементом координаційної політики з підтримання миру та безпеки в різних регіонах планети. Основними напрямками такої політики є:

- організаційне сприяння в організації і проведенні переговорів, посередництва, примирення, арбітражу, судового розгляду, звернення до регіональних органів сторін, між якими виникло або є загроза виникнення збройного протистояння (ст. 33 Статуту);

- розслідування будь-якої ситуації або спору, розвиток і ескалація якого може призвести до виникнення загрози міжнародному миру (ст. 34 Статуту);

- напрацювання методів і рекомендацій урегулювання спору, розвиток і ескалація якого несе загрозу миру та безпеці в державі (ст. 36 Статуту);

- визначення будь-якої загрози миру і безпеці у діях суб'єктів міжнародних відносин (ст. 39 Статуту);

- розробляти заходи, спрямовані на врегулювання спорів, що несуть загрозу миру і безпеці у світі і вимагати їх виконання, включаючи застосування збройних сил, розрив економічних зв'язків, залізничного, повітряного, морського зв'язку аж до розриву дипломатичних відносин, а також організація таких спеціальних заходів військового характеру, як демонстрація військової сили і військова блокада (ст.ст. 40,41,42 Статуту);

- вимагати від всіх країн-членів ООН внесення власного внеску в справу підтримання миру і безпеки шляхом надання збройних сил у розпорядження ООН (ст. 43 Статуту);

- організувати термінові військові заходи примусового характеру з метою зняття загрози миру та безпеці людства із застосування національних військових сил держав-членів під керівництвом Військово-Штабного Комітету (ст. 45 Статуту).

Слід додати, що для стратегічного забезпечення і оперативного керівництва заходами військового характеру, які плануються РБ ООН задля підтримання міжнародного миру і безпеки, створюється спеціальний орган управління – Військово-штабний Комітет. Основною функцією Комітету є розробка порад і надання допомоги Раді Безпеки з усіх питань, що відносяться до військових потреб Ради Безпеки в справі підтримки міжнародного миру і безпеки, застосування військ, командування ними, а також управління процесами озброєння і роззброєння. Організаційно, Комітет складається з Начальників Штабів постійних членів Ради Безпеки або їх представників.

Враховуючи ту обставину, що наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття міжнародна терористична загроза значно розширила як географію розповсюдження, так і потенціал небезпеки для держав і народів світу, РБ ООН поступово формує окремий напрям своєї роботи, сутність якого зводиться до протидії тероризму і терористичним загрозам на всіх рівнях. Організаційно це знайшло прояв у тому, що РБ ООН на підставі ст. 29 Статуту ООН заснував у своєму складі кілька спеціальних органів, основним завданням яких стало протистояння всім різновидам міжнародного тероризму.

Так, після всесвітньо відомих подій 11 вересня 2001 року, РБ ООН 28.09.2001 р. прийняла Резолюцією № 1373 [6], в якій беззастережно засудила всі форми прояву тероризму, а також зобов'язала держави-члени ООН розробити низку заходів, спрямованих на запобігання терористичній діяльності. Відповідно до Резолюції, РБ ООН засновує спеціальний Контртерористичний Комітет РБ ООН. Основні напрями роботи Контртерористичного Комітету можна об'єднати у кілька блоків:

1) блок технічної допомоги (сприяння країнам в приєднанні до наявних програм технічної, фінансової і нормативно-правової допомоги, а також у встановленні контактів з потенційними донорами);

2) організація доповідей країн задля формування повної картини про положення в сфері протидії тероризму в кожній країні і використання доповідей як інструмент для діалогу між Комітетом і державами-членами;

3) застосування передових методів заохочення країн до розробки кодексів і стандартів з урахуванням національних умов і потреб;

4) організація проведення спеціальних нарад з метою сприяння розвитку тісніших зв'язків з міжнародними, регіональними і субрегіональними організаціями у справі протидії тероризму, а також забезпечення виключення ситуації, коли спостерігається дублювання в роботі і марного витрачання засобів завдяки кращій координації зусиль. Крім цього, представники Комітету організують відвідування держав по їх проханню задля моніторингу досягнутого прогресу у антитерористичній діяльності. Для надання допомоги Контртерористичному комітету в реалізації покладених на нього завдань, Радою Безпеки 26.03.2004 р. була прийнята Резолюція № 1535 [7]. Відповідно до документа, в структурі Контртерористичного Комітету утворюється Виконавчий Директорат на чолі з Директором-виконавцем, завданням якого стало спостереження за виконанням резолюції 1373 і наданням технічної допомоги державам-членам у реалізації антитерористичних заходів.

Відзначимо, що дещо пізніше, 14.09.2005 р., РБ ООН прийняла Резолюцію № 1624 [8]. Цим документом було дещо скоординовано напрями роботи Контртерористичного Комітету, зобов'язавши останній активізувати діалог з державами світу щодо зміцнення потенціалу протидії тероризму шляхом розповсюдження передової юридичної практики і сприяння інформаційному обміну в цій сфері.

Окрім Контртерористичного Комітету, в структурі РБ ООН діє ще один антитерористичний орган – «Комітет 1540». Оригінальність такої назви обумовлена тим, що Резолюція, якою цей комітет був заснований, мала відповідний номер і була прийнята 28.04.2004 р. [9]. У цілому Резолюція спрямована на недопущення розповсюдження зброї масового знищення (ядерної, хімічної, біологічної), а також на реалізацію заходів, спрямованих на не-

допущення операцій зі зброєю масового знищення недержавних суб'єктів. Також Резолюція відобразила рішення членів РБ ООН утворити спеціальний Комітет. Основне призначення Комітету 1540 полягає в контролі за виконанням положень Резолюції. Більш деталізовано до предмету його відання входили такі контрольні завдання:

– контроль за тим, що держави-члени утримуються від будь-яких дій, що спрямовані на підтримку недержавних суб'єктів, які намагаються проводити будь-які операції зі зброєю масового знищення;

– моніторинг динаміки розробки всіма державами-членами законодавства щодо недопущення недержавних суб'єктів до зброї масового знищення;

– контроль за впровадженням державами-членами ефективних заходів обліку за матеріалами, які можуть використовуватись при виробництві зброї масового знищення, а також здійснення ефективного фізичного захисту відповідних матеріалів;

– контроль за ефективністю прикордонних заходів, спрямованих на виявлення, припинення, запобігання незаконному обороту матеріалів зброї масового знищення;

– здійснення нагляду на національному рівні за експортом і транскордонним переміщенням предметів, що належать до зброї масового знищення, включаючи розробку законів та інших актів, що регулюють правила контролю, експорту, транзиту, транскордонного переміщення, реекспорту, фінансування та транспортування елементів зброї масового знищення, відповідальності за порушення цих правил.

Діяльність РБ ООН у секторі протидії міжнародному тероризму має, в цілому, координаційний характер, а засновані в його складі структури є допоміжними за характером своєї діяльності. Проте це не применшує важливості і значення структур ООН в міжнародному антитерористичному русі. Доказом цього стала розробка Глобальної контртерористичної стратегії ООН, яка була затверджена Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 60/288 8 вересня 2006 р. [10]. Відповідно до цього документа, на РБ ООН покладається низка важливих завдань у сегменті антитерористичної політики. Зокрема, на РБ ООН покладається розробка принципів співробітництва держав світу на випадок застосування зброї масового знищення в порядку здійснення терористичної діяльності, визначення пріоритетів у наданні допомоги державам, які потерпають від терористичної загрози, забезпечувати режим заборони поїздок окремих осіб у межах санкцій тощо.

У цілому є підстави заключити, що РБ ООН з огляду на нормативно визначені функції є важливою інституцією протидії сучасному тероризму. Засновані в структурі РБ контртерористичні органи офіційно виражають позицію міжнародної спільноти із засудження і несприйняття терористичних проявів. Проте контртерористична діяльність РБ має завжди підлаштовуватись під потреби насе-

лення країн світу з урахуванням економічної і військово-політичної кон'юнктури, наявних людських і технологічних ресурсів, національно-культурної і

релігійної толерантності народів і етнічних груп у процесі міжнародної взаємодії та інтернаціонального співробітництва.

Література

1. Ліпкан В. А. Міжнародне право : підручник / В. А. Ліпкан, В. Ф. Антипенко, С. О. Акулов. — К. : КНТ, 2009. — 752 с.
2. Куликов А. Сучасний міжнародний тероризм - відповідні заходи / А. Куликов // Глобальний тероризм і міжнародна злочинність: Матеріали 4-го Всесвітнього антикримінального та антитерористичного форуму. — Герцлія : Інститут міжнародної політики по боротьбі з тероризмом, 2008.
3. Не стоит искать Козлов отпущения: интервью автора книги «Ядерный терроризм: насколько это реально?» корреспонденту «Ъ» Елене Черненко [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://nuclearno.ru/text.asp?14977>
4. Устав Организации Объединенных Наций / Официальное Интернет-представительство Организации Объединенных Наций [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.un.org/ru/documents/charter/index.shtml>
5. Міжнародне право: основні галузі / В. Г. Буткевич, С. А. Войтович, В. І. Муравйов; за ред. В. Г. Буткевича. — К. : «Либідь». — 2004. — 814 с.
6. Резолюция Совета Безопасности Организации Объединенных Наций № 1373 от 28.09.2001 г [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/45/PDF/N0155745.pdf?OpenElement>
7. Резолюция Совета Безопасности Организации Объединенных Наций № 1535 от 26.03.2004 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <chrome-extension://oemmndcbldboiebfnladdacbfdmadadm/http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/286/43/PDF/N0428643.pdf?OpenElement>
8. Резолюция Совета Безопасности Организации Объединенных Наций № 1624 от 14.09.2005 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/510/54/PDF/N0551054.pdf?OpenElement>
9. Резолюция Совета Безопасности Организации Объединенных Наций № 1540 от 28.04.2004 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <chrome-extension://oemmndcbldboiebfnladdacbfdmadadm/http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/328/45/PDF/N0432845.pdf?OpenElement>
10. Глобальная контртеррористическая стратегия Организации Объединенных Наций, утвержденная Резолюцией шестидесятой сессии Генеральной Ассамблеи ООН 60/288 от 08.09.2006 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/504/90/PDF/N0550490.pdf?OpenElement>